

Analiza tehnică și piața FOREX

Conf.univ.dr. Codruța FĂT, conf.univ.dr. Fănuța POP

Abstract:

Două subiecte fierbinți ale pieței financiare internaționale piața FOREX și analiza tehnică. În lucrarea am supus atenției cititorului problematica pieței valutare internaționale plecând de la dimensiunea acesteia, precum și controversata analiză tehnică, analiză esențială în luarea deciziilor pe piața FOREX. Întrebarea care se ridică frecvent este dacă există un sistem de tranzacționare pe FOREX infailibil. Concluzia la care am ajuns, la fel ca mulți alții înaintea noastră este că nu există un singur model, dat fiind continua schimbare a condițiilor de pe piață, dar utilizarea unui sistem de tranzacționare creat cu ajutorul instrumentelor oferite de analiza tehnică prezintă reale avantaje pentru orice trader.

1. Introducere

În goana după bani și succes tot mai mulți sunt cei care își îndreaptă atenția către piața FOREX. Componentă activă, de bază a pieței financiare internaționale, limitată inițial la a satisface nevoia de monedă străină pentru cei implicați în comerțul internațional, piața FOREX este azi unica piață ce poate răspunde apelativului de piață globală, tranzacționând practic zi lumină. Odată cu dezvoltarea activității pe această piață, datorată în pondere covârșitoare tehnicilor moderne de transmitere a informațiilor, modalitățile de tranzacționare au evoluat, impunându-se din ce în ce mai mult utilizarea analizei fundamentale, respectiv a analizei tehnice în luarea deciziilor de a vinde sau de a cumpăra o valută sau alta.

Ținând cont de instrumentele oferite cu generozitate de analiza tehnică, traderii de pe FOREX au ajuns la concluzia că pentru a avea succes pe această piață trebuie să își creeze propriile sisteme de tranzacționare cu reguli bine definite și mai ales să respecte regulile pe care singur și le-au impus.

2. Piața FOREX

Piața FOREX (Foreign Exchange) este cea mai mare piață a lumii, cea care corespunde cu adevărat conceptului de globalizare. Este piața pe care se tranzacționează valute, mai precis perechi de valute, care sunt cotate în timp real și pot fi vândute sau cumpărate din orice parte a globului pământesc.

Nu are o existență fizică delimitată în spațiu, este practic o piață cu existență virtuală, o piață interbancară în care toate tranzacțiile se desfășoară electronic 24 de ore din 24 de luni până vineri. Piața FOREX este deschisă de luni dimineata ora 0 GMT până vineri seara ora 21 GMT. Ideal este ca tranzacționarea să aibă loc în momentele zilei când toate piețele

importante ale lumii (Tokyo, Londra, New York) s-au deschis și tranzacționează. Intervalul ideal de tranzacționare după cum putem observa în tabelul de mai jos fiind cuprins între orele 2 AM și 0.00 PM după ora României, respectiv între 0 GMT și 22 GMT.

Tabel nr.1. Perioadele în care sunt deschise piețele majore ale lumii

Piața	Deschidere/Închidere	Ora României	GMT
Tokyo	Deschidere	2:00	0:00
	Închidere	11:00	9:00
Londra	Deschidere	10:00	8:00
	Închidere	19:00	17:00
New York	Deschidere	15:00	13:00
	Închidere	0:00	22:00

Sursa: prelucrările autorului

Până la sfârșitul anilor 90 puteau tranzacționa pe această piață doar *marii jucători* cerințele minime de capital fiind la acea vreme de ordinul a câtorva zeci de milioane de dolari americani. Inițial a fost o piață destinată băncilor și instituțiilor respectiv companiilor mari.

Odată cu apariția și dezvoltarea internetului, tranzacționarea on line pe FOREX a devenit posibilă și pentru *jucătorii mărunți*, respectiv pentru traderii individuali, ceea ce face ca traficul de informații pe această piață să fi crescut exponențial.

Este piața pe care se stabilește cursul valutar în timp real, sau altfel spus prețul unei valute exprimat în altă valută. Pe această piață valuta al cărei curs se exprimă în raport cu altă valută, sau al cărei preț este exprimat în altă valută (1 u.m) se numește valută de bază, în timp ce valuta în care se exprimă prețul (cursul) valutei de bază (*n* u.m.) poartă denumirea de valută cotantă. Pe FOREX de regulă valută de bază este considerat dolarul american (USD), de la această regulă făcând excepție, lira sterlină (GBP), euro (EUR), dolarul australian (AUD) și dolarul neozeelandez (NZD).

Mai mult de 85% din tranzacțiile realizate pe piața FOREX au ca obiect așa numite valute majore: USD, JPY (yenul japonez), EUR, GBP, CHF (francul elvețian), CAD (dolarul canadian), AUD [www.forex/uk/intro_forex_market.html].

Simbolul valutilor poartă denumirea de acronim și de regulă este alcătuit din trei litere: primele două provin de la denumirea țării în care este emisă valuta respectivă, în timp ce a treia este prima literă din denumirea valutei în sine.

FOREX este piața cu cel mai mare volum de tranzacționare mediu zilnic. Conform raportului trienal din 2013 al BIS (Bank of International Settlements) acesta ridicându-se în septembrie 2013 la 5,3 mld USD.

Acest volum mediu zilnic de tranzacționare provin în proporție de 5% din tranzacțiile comerciale, în timp ce majoritatea covârșitoare de 95% provine din tranzacțiile realizate cu scop speculativ. Nu e de mirare de ce se spune că tranzacțiile de pe această piață au tentă puternic speculativă, generând pentru unii câștiguri imense în timp ce pentru alții reprezintă o sursă de pierderi semnificative.

Evident că tranzacționarea pe această piață are ca scop obținerea de profit, profit rezultat din diferența de preț, în cazul nostru de diferența de curs valutar apărută în timp.

Decizia de a vinde sau de a cumpăra poate avea la bază două tipuri de analiză: Analiza Tehnică și Analiza Fundamentală. Confruntările dintre *tehnicieni* și *fundamentațiști*, în care fiecare considera că un tip de analiză ar fi de preferat în detrimentul celui de al doilea, au condus la concluzia, general acceptată în zilele noastre, că un trader bun trebuie să posede cel puțin cunoștințe minime din ambele tipuri de analiză.

3. Analiza tehnică

Analiza tehnică (AT) pleacă de la următoarele trei premise:

- 1) Prețul reflectă toate elementele fundamentale ale pieții;
- 2) Istoria se repetă, deci în prognozarea evoluției viitoare a prețului ne putem baza pe ceea ce s-a întâmplat în trecut, adică pe evoluția sa istorică. Adică putem detecta șabloane în evoluția prețurilor, tipare previzibile ce se pot aplica ultimelor date obținute și astfel vom obține cursul valutar potențial pentru următorul orizont de timp;
- 3) Prețurile vor urma pentru o perioadă de timp unul dintre următoarele trei trenduri posibile: trend crescător atunci când se pune că piața este în creștere (bull market sau bullish), trend descrescător atunci când spunem că piața este în scădere (bear market sau bearish) sau un trend constant când vorbim despre o piață pe care fluctuațiile prețului sunt constante dar ne semnificative (range market).

Se consideră că analiza tehnică este un instrument care caută să elimine subiectivismul celui care încearcă să prognozeze evoluția viitoare a cursului valutar plecând de la datele deja existente. Tehnicienii pleacă de la premisa că evenimentele de orice natură ar fi nu influențiază direct piața ci masele de traderi care iau decizia de a vinde sau de a cumpăra *mișcând* piața.

Bazele analizei tehnice au fost puse de Charles Dow, editor și co-proprietar al ziarului Dow Jones Journal înainte de anul 1900. Robert Rhea publică în 1932 Teoria Dow (the Dow Theory) care se constituie într-un set de principii plecând de la care traderii să își realizeze propriile studii de piață ce vor sta la baza tranzacțiilor. Practic putem afirma că este un mecanism cu ajutorul căruia traderul poate evita emoțiile, lăcomia respectiv frica și prin care trebuie să accepte caracterul real al pieței și nu cel pe care traderul l-ar fi dorit. Dow pleacă de la premisa că tot ceea ce se cunoaște este deja încorporat în preț, acesta fiind o colecție de manifestări psihologice ale maselor, la un moment dat.

Se consideră că mișcările de preț se pot încadra în următoarele trei tipuri:

- Mișcarea primară – este o mișcare pe un orizont lung de timp, de la câteva luni până la câțiva ani. Ea va da indicația de evoluție a pieței pe termen lung (bull sau bear), durata

trendului neputând fi anticipată în general. Odată identificată mișcare primară, ea va exista atâta timp cât nu va fi încălcată.

- Mișcarea secundară – o putem considera pe un orizont mediu de timp, de la câteva săptămâni la câteva luni. De regulă aceasta se manifestă contra mișcării primare.
- Mișcarea terțiară sau așa numitele fluctuații zilnice – este o mișcare pe un orizont scurt de timp de la câteva ore la câteva zile. Dacă se urmăresc fluctuațiile care au loc pe parcursul unei zile vom vorbi de fluctuații intraday, traderii purtând numele de traderi intraday, iar cei care urmăresc fluctuațiile pe mai multe zile sunt cunoscuți ca swing traderi.

Pentru a utiliza analiza tehnică este necesară utilizarea unui soft specializat care trebuie să îndeplinească următoarele funcții de bază:

- reprezentarea grafică a evoluției în timp a prețului și a volumului de tranzacționare;
- determinarea indicatorilor tehnici care plecând de la suportul matematic pot fi utilizați pentru reprezentarea grafică a situației cererii și ofertei în raport cu prețul (respectiv cursul valutar pe piața FOREX)
- realizarea importului de date de genul preț de închidere, preț de deschidere, preț maxim, preț minim, volum de tranzacționare, date care este imperios necesar a fi actualizate în timp real.

Esența analizei tehnice o constituie indicatorii tehnici de genul: Medii Mobile, RSI, MACD, , Benzi Bollinger.

Media Mobilă ajută la anticiparea și confirmarea evoluției prețului. Se determină ca medie a prețului (de regulă prețul de închidere) din ultimele n perioade. Cu ajutorul mediei mobile practic se netezește graficul ce reprezintă evoluția prețului. Cu cât numărul de perioade inclus în calcul este mai mare cu atât netezirea este mai puternică și se filtrează mai bine semnalele false (de vânzare sau cumpărare), dezavantajul constituindu-se într-o viteză de reacție mai mică. Dacă graficul mediilor mobile este mai neregulat, mai puțin netezit, viteza de reacție la evoluția prețului este mai rapidă, dar probabilitatea semnalelor false este mai mare ceea ce conduce la pierderi.

Ca regulă de tranzacționare, dacă prețul este superior mediei mobile este semn că trendul devine ascendent, în timp ce dacă prețul se situează sub media mobilă, trendul devine descendent.

Moving Average Convergence-Divergence este construit pe baza a trei medii mobile (de regulă cele pentru perioade de 12, 26 și 9). 12 este perioada mediei mobile rapide, 26 este perioada mediei mobile lente și 9 este perioada mediei mobile a diferenței dintre primele două medii mobile. Evident că se pot utiliza orice combinații de perioade, cea menționată anterior fiind cea mai utilizată în soft-urile de analiză tehnică.

Relative Strength Index sau **RSI**, creat în 1978 de J.Welles Wilder, măsoară viteza și modificările evoluției prețurilor. Este un indicator momentului de tip *oscilator* valorile sale variind între două limite prestabilite (de regulă 0 și 100). Conform lui Wilder (1978, p.63) dacă valoarea indicatorului este sub 30 indică o supravânzare ceea ce va avea ca efect o posibilă creștere a prețului, în timp ce dacă valoarea este mai mare de 70 vorbim despre supracumpărare probabilitatea ca prețul să înceapă să scadă fiind considerabilă. Dacă alți indicatori indică trend ascendent sau descendent cu ajutorul RSI acesta poate fi confirmat. Când valoarea indicatorului este mai mare decât 50 trendul se consideră ascendent, în caz contrar descendent.

Benzile Bollinger sunt două linii echidistante față de o medie mobilă, linii în interiorul cărora prețurile variază în 95% dintre cazuri. Utilizate de marea parte a traderilor sunt considerate instrumente de bază în analiza tehnică. Ca indicator, banda Bollinger este construită plecând de perioada mediei mobile la care se raportează cele două linii și de la numărul de deviații standard luate în considerare. Clasică este combinația 20 de perioade pentru media mobilă și două deviații standard, orice altă combinație fiind posibil de realizat. Practic pentru a forma cele două linii de rezistență, pentru linia superioară la media mobilă se adaugă dublul deviației standard în timp ce pentru cea inferioară din media mobilă se scade dublul deviației standard. Poartă denumirea de Benzile Bollinger, după creatorul lor care a introdus deviația standard în locul punctelor procentuale de creștere sau scădere, pentru definirea limitelor de variație acceptate a prețului (limita superioară fiind linia de rezistență iar limita inferioară fiind linia de suport). Sunt utilizate în primul rând pentru a determina volatilitatea prețului. La o volatilitate mică benzile vor fi apropiate, cu cât sunt mai apropiate indicând o posibilă explozie a prețului. În perioadele cu trend ascendent prețurile se vor situa aproape de linia de rezistență în timp ce în perioadele cu trend descendent vor fi aproape de linia de suport.

4. Sistemul de Tranzacționare

Un sistem sau plan de tranzacționare poate fi definit ca ansamblul regulilor și obiectivelor traderului care vor determina punctele de intrare respectiv de ieșire dintr-o tranzacție. Un sistem de tranzacționare pe orice piață în general, pe piața FOREX în special, trebuie să identifice trendul cât mai devreme posibil. Acest lucru este posibil prin analiza tehnică.

Cea mai dificilă parte în analiza tehnică este de a stabili condițiile pieței și în funcție de acest lucru stabilirea indicatorilor pe care traderul îi va utiliza. Deci, odată stabilite condițiile pieței alegerea indicatorilor și a sistemului de tranzacționare este relativ simplă dacă se ține cont de următoarele aspecte:

- există indicatori care dau rezultate foarte bune în condiții de trend, dar conduc la pierderi în condiții de range (Mediile Mobile și MACD);
- Există indicatori care dau rezultate foarte bune în condiții de range, dar conduc la pierderi în condiții de trend (RSI);
- Există indicatori pe care te poți baza atât în condiții de trend cât și în cele de range (Benzile Bollinger).

Un sistem de tranzacționare viabil trebuie să poată oferi traderului posibilitatea de a evita semnalele false. Evitarea semnalelor falsese poate realiza prin confirmarea semnalelor pe alte orizonturi de timp (timeframe) decât cele deja utilizare, respectiv pe alte perechi de valute corelate cu cele aflate în studiu. Sunt perechi de valute corelate pozitiv, adică prețurile celor două perechi de valute variază în același sens în cea mai mare parte a timpului, respectiv corelate negativ ceea ce înseamnă că prețurile celor două perechi de valute variază în sens opus în cea mai mare parte a timpului. În eliminarea semnalelor false este important să se țină cond de cele două tipuri de indicatori:

- Indicatori de tip *leading* – sunt cei care anticipează mișcarea de preț și oferă semnale de vânzare/cumpărare înainte ca mișcarea de preț să aibă loc (RSI);
- Indicatori de tip *lagging* – sunt cei care urmează mișcarea de preț și oferă semnale de vânzare/cumpărare după ce trendul a început, urmează trendul cu o anumită întârziere (Mediile Mobile, MACD).

Scopul realizării unui sistem sau plan de tranzacționare este între altele de a elimina emoțiile din tranzacționare. O modalitate de a elimina aceste emoții o constituie utilizarea experților, a sistemelor de trading automat. Avantajele folosirii experților constau în:

- Eliminarea totală a emoțiilor din tranzacționare;
- Executare rapidă a tranzacției;
- Siguranța deciziilor;
- Analiza automată a graficelor, traderul intrând direct în posesia rezultatelor analizei, decizia putând fi luată mult mai rapid.

Ca dezavantaj major al utilizării experților menționăm problemele tehnice de genul, pene de curent sau căderea internetului, situații în care traderul poate pierde sume importante dacă nu reușește să remedieze rapid problema apărută.

Utilizarea unui sistem de tranzacționare prezintă reale avantaje:

1. Eliminarea emoțiilor trader-ului, considerate a fi cele mai mari probleme ale acestuia. Traderii care nu pot accepta pierderile ajung la momentul în care nu mai au încredere în propriile decizii și ajung să cumuleze pierderi tot mai mari. Respectând strict un plan de tranzacționare, a unor reguli prestabilite, deciziile se iau mai ușor.
2. Scurtatea timpului necesar luării deciziei, cu alte cuvinte creșterea operativității. Din momentul în care traderul a reușit să implementeze un sistem de tranzacționare eficient, efortul său în luarea deciziilor se va minimiza, existând chiar varianta ca decizia de vânzare/cumpărare să revină calculatorului plecând de la semnalele primite de la sistemul de tranzacționare.
3. Eliminarea anumitor operații din activitatea traderului. Traderul poate crea sistemul de tranzacționare iar execuția tranzacțiilor pe baza sistemului o poate încredința unei

companii. Compania respectivă va urma întocmai regulile stabilite prin sistemul de tranzacționare fiind un simplu executant. Traderul are libertatea dwe a modifica sistemul de tranzacționare în funcție de interesele sale.

Dacă un sistem de tranzacționare se dovedește eficient în perioada de testare, ideal este să fie rulat în timp real pe un cont virtual cel puțin două luni pentru a primi confirmarea practică.

Concluzii

Succesul pe piața FOREX derivă dintru-un cumul de factori mai mult sau mai puțini obiectivi, dar esențial pentru a avea succes considerăm că este educația traderului și volumul mare de muncă pe care acesta trebuie să îl depună în mod constant. De asemenea este obligatoriu ca traderul să fie disciplinat și realist.

Ideal este ca obiectivele pe care și le propune să nu fie irealizabile, iar înainte de a-și crea propriul sistem de tranzacționare să se documenteze serios, să-și cunoască punctele slabe și punctele forte și mai ales să știe cu exactitate care este timpul pe care îl alocă acestei activități și care este capitalul pe care este dispus să îl riște. Din momentul în care și-a stabilit aceste oordonate va putea să își construiască propriul sistem de tranzacționare utilizând instrimentele analizei tehnice pe care le consideră potrivite pentru a-l ajuta în demersul său pe piața FOREX care îl va conduce spre succes.

Nu exista sisteme de tranzacționare universal valabile, care să asigure succesul pe piața FOREX, eistă sisteme continuu perfectibile care se vor adapta permanent la condițiile pieței.

Bibliografie

Douglas, M. (1990), *The disciplined trader: developping winning attitudes*, Prentice Hall, New Jersey

Făt, C.M. (2011), *Finanțe Internaționale*, Casa Cărții de Știință, Cluj –Napoca

Hada T., Adămuț B. (2015), *Risk dimensioning through the technical analysis on the FROEX market: Case Study*, Emerging Markets Queries in Finance and Business, Procedia Economics and Finanace, 32, www.sciencedirect.com, www.elsevier.com/locate/procedia

Luca C. (2000), *Technical Analysis applications in the global currency markets*, Prentice Hall, New Jersey

Schlossberg, B. (2006), *Technical Analysis of the currency market: classic techniques for profiting from market swings ans trader sentiment*, Ed. Willey, New York

Vajda, V. (2014), *Could a trader using only old technical indicator be successful at the FOREX market?*, Emerging Markets Queries in Finance and Business, Procedia Economics and Finanace, 15, www.sciencedirect.com, www.elsevier.com/locate/procedia

Vajda V., Kisela P., Uzik M. (2015), *The impact of fundamental information on EUR currency – evidence from the market*, Emerging Markets Queries in Finance and Business, Procedia Economics and Finance, 32, www.sciencedirect.com, www.elsevier.com/locate/procedia

Wilder, J.W. (1978), *New concepts in technical trading systems*, Ed. Hunter Publishing Company, North Carolina

www.forex-romania.ro/invață/bazele-forex/introductere.article

www.forex.com/uk/intro-forex-market.html

www.stockcharts.com/school/doku.php?id=chart_school:technical_indicator:relative_strength_index_rsi